EIGARSKAPSMELDING

Vedteke av kommunestyret 17.10.12 - sak 072/12

Eigarskapsmelding for Hjartdal kommune

Innhald

1 Eigarskap ... 2
1.1 Kommunen som eiga ... 2
1.2 Dei folkevalde som eigarar ... 2
1.3 Selskapsorganisering ... 2
2 Eigarskapspolitikk ... 4
2.1 Definisjon ... 4
2.2 Godt eigarskap ... 4
2.3 Hjartdal kommune sine prinsipp for kommunalt eigarskap ... 4
2.3.1 Openheit ... 4
2.3.2 Opplæring ... 4
2.3.3 Rapportering ... 5
2.3.4 Utarbeiding og revidering av eigarstrategi ... 5
2.3.5 Selskapsavtale og vedtekter ... 5
2.3.6 Tilsyn og kontroll ... 5
2.3.7 Eigarorganet ... 6
2.3.8 Eigarmøte ... 6
2.3.9 Avtaler mellom eigar og selskap ... 6
2.3.10 Valkomité ... 7
2.3.11 Krav til styrekompetanse og styresamansetning ... 7
2.3.12 Godtgjering og registrering av styreverv ... 7
2.3.13 Arbeidsgjevarrolla til selskapet ... 8
2.3.14 Etiske retningsliner ... 8
2.4 Administrativ støtte og koordinering ... 8
3 Selskapsformer ... 9
3.1 Etat/eining ... 10
3.2 Kommunalt føretak (KF) ... 10
3.3 Interkommunalt selskap (IKS) ... 11
3.4 Aksjeselskap (AS) ... 11
3.5 Samvirkeføretak (SA) ... 13
3.6 Stifting ... 13
3.7 Interkommunalt samarbeid ... 14
4 Hjartdal kommune sitt eigarskap ... 15
5 Eigarstrategi ... 16
5.1 Motiv for eigarskapen ... 16
5.1.1 Finansielt motivera eigarskap ... 16
5.1.2 Politisk motivera eigarskap ... 16
5.1.3 Effektivisering av tenesteproduksjonen ... 16
5.1.4 Samfunnsøkonomisk motivert ... 17
5.1.5 Regionalpolitisk posisjonering ... 17
5.2 Selskapsstrategi ... 17
5.3 Innhald i eigarstrategien ... 17
6 Vedlegg – Handlingsplan ... 18
7 Vedlegg - Opplysningar og strategi for utvalde selskap ... 19
7.1 namn på selskap ... 19

1 Eigarskap

1.1 Kommunen som eigar

Ein kommune har ulike roller; - som myndigheitsutøvar, som tenesteprodusent, som kontraktspart og som eigar. Kvar og ein av desse rollene har sine særpreg og må bli handtert på ulik måte.

Som eigar av selskap bør kommune opptre føreseieleg og profesjonelt. Utarbeiding av ein eigarskapsmelding er ei føresetnad for eit aktivt og godt eigarskap.

Eigarskapsmeldinga er *"eit overordna politisk styringsverktøy for verksemd som er lagt til eit anna rettssubjekt, eige styre eller ein vertskommune eller til eit anna interkommunalt organ"*. (Ref. KS Eierforum).

Ei eigarskapsmelding skal sikre nødvendige styringssignal til selskapa og tydeleggjera politikarane sitt ansvar.

Meldinga tek utgangspunkt i at når kommunen etablerar eit føretak eller selskap eller går inn som medeigar eller deltakar saman med andre gjer kommunen det for å oppnå noko.

1.2 Dei folkevalde som eigarar

Som folkevald innehar ein ulike roller; ombodsrolla, styringsrolla, leiarrolla, arbeidsgjevarrolla og eigarrolla.

Eigarrolla skil seg frå dei andre rollene. Mogelegheita til å påverke tenester som er organisert i eit selskap vil, om ikkje selskapet får direkte overføringar frå kommunen sitt budsjett, vere avgrensa. Ofte vil organa i selskapa verke framande og kompliserte for nokon som er van med direkte folkevald styring av kommunal tenesteproduksjon.

Samtidig er selskapsetablering ein måte å avlaste dei folkevalde organa på. Dei tenestene som først og fremst er organisert i kommunalt eigde selskap, er brukarfinansierte tenester. Kommunalt eigde selskap utførar viktige samfunnsmessige tenester og forvaltar ein betydeleg kapital og infrastruktur. Det er derfor viktig at folkevalde forstår og er seg bevisst sin rolle som eigar. Gjennom eigarstyringa har kommunen mogelegheit til å påverke selskapet sine rammer og handlefridom.

1.3 Selskapsorganisering

Ved selskapsorganisering skil kommunen ut ei teneste i eit sjølvstendig selskap. Etter dette blir eigaransvaret til kommunen ivareteke gjennom val av representantar til eigarorganet; - det vere seg representantskapet, generalforsamlinga eller årsmøtet. I enkelte tilfelle har kommunen òg eit finansieringsansvar overfor selskapet gjennomtilskot eller fastsetting av priser for selskapet sine tenester.

Kommunen kan velje å legge fleire oppgåver til eit selskap eller å gå saman med andre kommunar eller private om å etablere selskap. Det er viktig at kommunestyret tenkjer heilskapleg, og at tenesta blir organisert i selskapsformer som er egna for drifta.

Eigarskapsmelding for Hjartdal kommune

Selskapsorganisering av kommunale tenester er eit verkemiddel i kommunen sitt arbeid med effektivisering og produktivitetsauke. Selskapsorganisering stiller både verksemdsområdet og kommunen over for nye utfordringar. Kommunen får ei ny rolle som selskapseigar. Selskapet på si side skal kombinere krav til kvalitet og samfunnsansvar med krav til lønssemd og effektivitet.

Felles for kommunalt eigde selskap er at dei stort sett opptrer samfunnsansvarleg. Samfunnsansvar vil si å ta omsyn til økonomiske, miljømessige og sosiale konsekvensar av verksemda for eigarar, kundar, tilsette og andre interessentar.

2 Eigarskapspolitikk

2.1 Definisjon

Telemarksforskning skil mellom eigarskapspolitikk og eigarstrategi.

Eigarskapspolitikk er dei overordna premiss Hjartdal kommune legg til grunn for forvaltning av sine selskap og eigardelar. Eigarskapspolitikk er dei krav kommunen set til seg sjølv som eigar.

Dette inneber med andre ord kva slags system, retningsliner og rutinar kommunen har for utøving av sitt eigarskap.

Eigarskapspolitikk handlar om å ha ein bevisst eigarstyring.

Denne eigarskapsmeldinga og etterlevinga av den er ein viktig del av eigarskapspolitikken. Det er ein fordel om det er brei politisk semje om eigarskapspolitikken.

2.2 Godt eigarskap

Målet med å utarbeide felles prinsipp for kommunen sitt eigarskap er å bidra til god forvaltning og utvikling av selskap og samarbeid i regionen, ved å tydeleggjera styringssignal i samsvar med dei målsettingar kommunane har for sitt eigarskap. Prinsippa vil danne grunnlag for klarare retningsliner til selskapa og forenkle samarbeidet med dei andre eigarane. Prinsippa gjeld uavhengig av selskapsform og kva for målsettingar kommunen(-ane) har med selskapet eller samarbeidet.

Eit bevisst eigarskap er ikkje nødvendigvis det same som aktivt eigarskap. Eigarstyringa må vere til det beste for selskapet. Det tyder at kommunen og dei folkevalde veit kva dei vil med selskapet, at eigarstyringa er basert på kunnskap og diskusjonar og ikkje berre på styringsvilje. Eigarstyringa skal skje av dei folkevalde samla og ikkje av enkeltpolitikarar.

2.3 Hjartdal kommune sine prinsipp for kommunalt eigarskap

2.3.1 Openheit

Kommunen sin eigarskap skal vere prega av openheit. Prinsippet om meiroffentlegheit skal ligge til grunn.

2.3.2 Opplæring

Kommunalt eigarskap skal vere tema på folkevaldprogrammet i starten av kvar kommunestyreperiode. Eigarskap skal òg vere tema på eit kommunestyremøte tidleg i valperioden. Roller, styringsliner og ansvarsfordeling skal vere sentrale tema i opplæringa.

2.3.3 Rapportering

Kommunestyret skal ein gong i året få framlagt ein oversikt over status i selskapa. Formannskapet avgjer kva for selskap kommunestyret skal bli orientera om. Kommunen si årsmeldinga skal innehalde eit oversyn over kommunalt eigarskap.

I eitt av kommunestyret sine møte blir eigarstyring teke opp. Det blir lagt serleg vekt på;

- ✓ utvikling av selskapa generelt og i høve til utvalte nykeltal.
- ✓ risiko og framtidsutsikter.
- ✓ behov og ønskje om mogelege endringar og tiltak.

2.3.4 Utarbeiding og revidering av eigarstrategi

Hjartdal kommune skal ha utarbeide ein klar eigarstrategi for selskapa, der kommunestyret sine forventningar til selskapet er formulert. Eigarstrategiane skal reviderast med jamne mellomrom – i etterkant av den årlege statusrapporteringa. Eigarstrategien skal klargjere forventningar til type avkastning, enten det er i finansiell forstand (utbytte) eller på annan måte. Det er viktig at eigarane sine forventningar til avkastning gjer at selskapet sitt formål kan bli realisert.

2.3.5 Selskapsavtale og vedtekter

Selskapet sitt formål skal gå fram av selskapsavtale/vedtekter. Formålet med selskapet bør bli vurdert med jamne mellomrom. Det er særleg viktig at kommunestyret er medvitne om kor stor handlefridom styret har til å utvide verksemda.

Dersom selskapet skal utføre oppgåver etter eigenregiprinsippet bør dette gå fram av vedtektene.

2.3.6 Tilsyn og kontroll

Kontrollutvalet skal på kommunestyret sine vegne sjå til at det blir ført kontroll med kommunen sine eigarinteresser i selskap. Kontrollutvalet skal minst ein gong i valperioden utarbeide ein plan for selskapskontroll som skal bli vedteken av kommunestyret. Med utgangspunkt i planen skal kontrollutvalet gi rapport til kommunestyret om gjennomførte kontrollar og resultatet av desse. Kontrollutvalet og kommunen sin revisor skal bli varsla når generalforsamling/representantskap og tilsvarande organ har møte, og dei har høve til å vere til stades på slike møte.

2.3.7 Eigarorganet

Selskapet sitt eigarorgan er generalforsamling, representantskapsmøte eller årsmøte. Det er politisk leiing som skal representere Hjartdal kommune i eigarorganet. Medlemmer til representantskap er personleg valde og det ikkje høve til å møte med fullmakt. Det skal derfor vere vara for representantskapsmedlemmene. Hjartdal kommune har ei generell formulering om dette i sitt delegeringsreglement.

Utøvinga av den kommunale eigarskapen skal spegle kommunestyret sitt fleirtal. Det skal vere ein klar kommunikasjon mellom kommunestyret og kommunen sin representant i forkant av generalforsamling/representantskapsmøte. Dersom det ikkje er tid for at rådmannen kan leggje fram ei sak til kommunestyret eller formannskap i forkant av generalforsamling/representantskapsmøte skal ordføraren drøfte saka med gruppeleiarane.

Hjartdal kommune vil arbeide for at det blir vedtektsfesta at alle selskap må sende ut sakliste og saksdokument til eigarorganet minimum 30 dagar før møtet. Dokumenta skal sendast både kommunen sin valde representant (som hovudregel ordførar) og rådmannen.

2.3.8 Eigarmøte

I tillegg til generalforsamling/representantskap bør det vere møte mellom selskapet og eit samla kommunestyre med jamne mellomrom. For selskap som Hjartdal kommune eig 100% skal det vere årlege eigarmøte med kommunestyret. For selskap der Hjartdal kommune er deleigar av ein viss storleik bør det vere minst eit eigarmøte i kvar kommunestyreperiode. I slike møte skal det ikkje bli fatta formelle vedtak. Eigarmøtet er ein uformell arena kor selskapet informerar om status og utfordringar og der selskapet sin utvikling og strategi blir lufta, drøfta og diskutert. Det skal ikkje bli gitt instruksar til styret i slike møter.

2.3.9 Avtaler mellom eigar og selskap

Det bør bli utarbeidd aksjonær-/eigaravtale som beskriv tilhøvet mellom eigarane, informasjon til eigarane utanom representantskap/generalforsamling, selskapet si verksemd og val av styre. Eigarane skal i samspel med styret og leiing sikre god leiing av selskapet. Det bør koma fram korleis eigarane og styret saman skal kunne påverke leiinga sitt arbeid med utgangspunkt i selskapet sitt behov.

Dersom selskapet leverar tenester til kommunen bør det bli utarbeidd tenesteavtale.

Eigar(-ane) bør utforme styreinstruks som beskriv styret sitt mandat og samansetning, styremøta sin forretningsorden og saker som skal behandlast av styret, saksbehandlingsreglar (lovgrunnlag) og informasjon utanom styremøta.

2.3.10 Valkomité

Hjartdal kommune vil arbeide for at det blir vedtektsfesta bruk av valkomité for å sikre samansetning av styret med utfyllande kompetanse og i tråd med eigar sitt formål med selskapet.

Valkomiteen sin tilråding bør vere grunngitt og bli lagt fram for eigar før generalforsamling/representantskap.

2.3.11 Krav til styrekompetanse og styresamansetning

Det er eigar sitt ansvar å sørgje for at styret blir sett saman og får dei rammevilkåra at dei kan utøve sitt virke til beste for selskapet. Styret er eit kollegium som består av personar med personlege eigenskapar som utfyllar kvarandre når det gjeld kompetanse. Eit styreverv er personleg. Styremedlemmene representerer ikkje kommunen. Styremedlemmene skal berre arbeide for selskapet sitt beste. Det er viktig at kommunestyret er klar over dette og tek omsyn til dette ved val av styremedlemmer. Styret sin kompetanse må vurderast ut frå selskapet sitt formål.

Styret i morselskap bør ikkje sitte i styret for dotterselskap. Fordi styret i morselskap utgjer generalforsamling i dotterselskap.

Der det blir peika ut vararepresentantar til styret bør ordninga med numerisk vara bli brukt for å sikre kontinuitet og kompetanse i styret. Det blir tilrådd at 1. vara blir invitert til styremøta for på den måten å sikre best mogeleg kompetanse og kontinuitet.

Politisk deltaking i selskapsstyre er tillate, men KS tilrår at kommunen er kritisk i bruken av leiande folkevalde i selskapsstyra.

I kommunale føretak (KF) kan rådmannen og rådmannen sin stedfortreder ikkje sitte i styret. KS tilrår at kommunen nyttar denne regelen òg for andre selskapsformer.

KS tilrår balansert kjønnsrepresentasjon i alle styrer. I styrer for interkommunale selskap og aksjeselskap er det lovkrav om minimum 40% kjønnsrepresentasjon.

2.3.12 Godtgjering og registrering av styreverv

Godtgjeringa til dei som sitt i styra bør reflektere styret sitt ansvar, kompetanse, tidsbruk og verksemda sin kompleksitet. Dette inneber at selskap som opererar i ein marknad og kor det er tydeleg risiko, bør reflektere ansvaret. Styreverv i aksjeselskap og interkommunale selskap kan i motsetnad til kommunale føretak vurderast i høve til strafferettsleg eller økonomisk ansvar og bør bli godtgjort særskild.

Styreleiar bør godtgjerast særskild i høve til styremedlemmene. Styret skal ikkje fastsette si eiga godtgjering. Eigarorganet fastset styregodtgjeringa.

KS tilrår at selskapa særskilt teiknar styreforsikring for alle styremedlemmer i selskap med avgrensa ansvar.

Alle som tek på seg styreverv for kommunale selskap bør registrere verva sin på www.styrevervregisteret.no

2.3.13 Arbeidsgjevarrolla til selskapet

Kommunalt eigde selskap bør vere medlem av ein arbeidsgjevarorganisasjon.

2.3.14 Etiske retningsliner

Kommunen skal sjå til at styra for selskapa utarbeidar etiske retningsliner for drifta av selskapet. Retningslinene bør diskuterast og eventuelt reviderast årleg.

2.4 Administrativ støtte og koordinering

Ansvaret for kommune sitt eigarskap er politisk, og derfor ikkje ein del av det daglege arbeids- og ansvarsområdet til rådmannen. Rådmannen har ingen formell rolle knytt til kommunen sitt eigarskap og eigarstyring. Rådmannen har ansvar for forsvarleg utgreiing av alle saker som skal til politisk handsaming. Dette inkluderar òg saker som gjeld eigarstyring.

Rådmannen skal derfor i forkant av møte i eigarorganet legge fram sak med oversyn over dei saker eigarorganet skal ta stilling til. Rådmannen skal òg ha oversikt over selskapa med tilhøyrande vedtekter, selskapsavtaler, tenesteavtaler og lovverk som blir halde à jour.

Kommunen sin administrasjon kontakt med selskapa er gjennom rolla som bestillar, der selskapa er tenesteleverandør.

3 Selskapsformer

Grunnen til å etablere eit føretak eller selskap, eller gå inn som medeigar eller deltakar saman med andre kan vera ulik.

Kommunane står stort sett fritt til å velje selskapsform i dei tilfelle danning av selskap er aktuelt.

Før det bli avgjort kva for selskapsform som skal veljast, bør det bli føreteke fleire vurderingar. Vurderinga må ein gjera på om selskapsforma passar til dei oppgåver og funksjonar selskapet er tenkt å utføre, og kva rammevilkår selskapet har behov for. Før selskapsform blir valt, skal fylgjande tilhøve vera vurdera:

- Mogelegheita for politisk styring; mogelegheita for innretning av eigarskap, samt eigarane sin reelle styring gjennom representasjonsmodellar.
- Økonomisk ansvar; kva for plikter tek kommunen på seg i høve til selskapet.
- Risikovurderingar; økonomiske, marknadsutsikter, miljø og samfunnstryggleik, kvalitet og kvantitet av den kommunale tenesta og tilhøvet til sluttbrukar/inn-byggjarane.
- Selskapet sin økonomiske sjølvstende; plikter i høve til eit selskap kontra å behalde eigen mynde i høve avgjerder om prioritering av ressursbruk.
- Fleksibilitet – endring av eigartilhøve/samarbeid med private.
- Skatte- og avgiftsmessige tilhøve.
- Reglar for anskaffingar.
- Arbeidsgjevarpolitisk strategi.

Graden av politisk styring varierar med ulik grad av organisering. Dette kan synleggjerast gjennom følgjande figur:

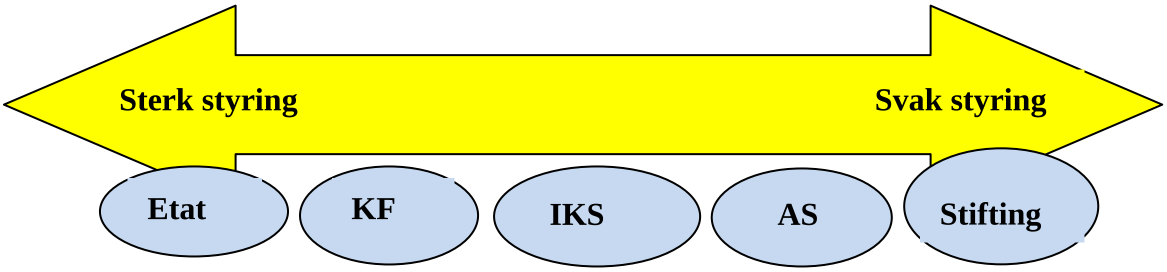

3.1 Etat/eining

Etatsorganisering blir ikkje nærmare omtalt her da det ikkje går inn under omgrepet eigarskap.

3.2 Kommunalt føretak (KF)

Kommunale føretak er ein del av kommunen som rettssubjekt og heimla i kommunelova. Det kommunale føretaket er ein del av kommunen og er underlagt kommunestyret. Gjennom føremålet fastset kommunestyret den verksemd som føretaket skal drive og den ytre ramma for styret sin mynde. Kommunestyret kan gjennom vedtektene eller andre typar vedtak gje bindande pålegg for føretaket. Både stifting og oppløysing av kommunale føretak blir vedteke av kommunestyret.

Reglane for kommunale føretak tek sikte på å gje eit alternativ for meir sjølvstendig organisering av kommunale oppgåver. Organiseringa blir nytta serleg når både forretningsmessige og samfunnsmessige omsyn skal takast vare på.
I lova er det ikkje grenser for kva for oppgåver kommunen kan leggje inn i eit kommunalt føretak.

Kommunalt føretak skal leiast av styre og dagleg leiar. Styret har mynde til å treffe avgjerder i føretaket sine saker.

Det er kommunestyret som vel styremedlemmer i føretaket dersom kommunestyret ikkje har delegera til andre organ å velje styre. Styret har eit overordna ansvar for organiseringa av føretaket si verksemd.

Dagleg leiar har det overordna ansvaret for dei tilsette i kommunale føretak. Kommunen sin overordna arbeidsgjevarpolitikk legg rammene også for kommunale føretak.

Som en del av kommunen er føretaket underlagt kommunestyret sin budsjettmynde. Det vil seie at det er dei kommunale budsjetta som set ramme for føretaket si verksemd.

Kommunen sin styring og kontroll er fleire og meir omfattande i kommunale føretak enn i sjølvstendige selskap.

Kommunale føretak har ei sjølvstendig stilling i høve til kommunen sin administrasjon. Rådmannen har ikkje instruksjons- eller omgjeringsmynde overfor dagleg leiar, men rådmannen kan instruere dagleg leiar om ikkje setje i verk eit tiltak eller ei sak før kommunestyret har behandla saka.

3.3 Interkommunalt selskap (IKS)

Samarbeid mellom fleire kommunar og/eller fylkeskommunar kan organiserast etter lov om interkommunalt selskap (IKS) av 29.01.1999. Lova heimlar at interkommunale selskap er eigne rettssubjekt som rettsleg og økonomisk er skilt frå deltakarkommunane.
Selskapet har sin eigen formue og sine eigne inntekter, og svarar for sine forpliktingar.

Deltakarar i IKS kan berre vera kommunar, fylkeskommunar og andre IKS. Lovpålagte oppgåver og tenester det kan vera lønsamt og strategisk å løyse felles, er døme på verksemder som egnar seg for IKS.

Oppgåver vil kunne krevje overføring av mynde dersom oppgåvene skal bli lagt til eit interkommunalt selskap. Det kan vera avgrensingar i særlovgjevinga som gjer at slik mynde ikkje kan delegerast. (T.d. samarbeidet innom barnevern).

Representantskapen er selskapet sitt øvste organ. Representantskapet er eigarane sitt organ. Deltakarkommunane sitt eigarmynde utøvast av representantskapet. Den einskilde eigarkommune kan ikkje utøve eigarmynde direkte overfor styret i selskapet eller administrasjon. Kvar deltakarkommune skal ha minst eitt medlem i representantskapen. Deltakarkommunane kan gjennom representantskapet treffe vedtak som bind styret, og det kan omgjere vedtak som styret har vedteke.

Deltakarane i eit interkommunalt selskap (IKS) kan i større grad ha innverknad over styringa av selskapet enn det aksjelova gjev deltakarane i eit aksjeselskap.

Eit trekk ved interkommunale selskap er at deltakarane har eit ubegrensa ansvar for sin del av selskapet sine samla forpliktingar. Samla skal deltakarane sitt ansvar utgjera selskapet sine samla plikter. Det skil interkommunale selskap frå aksjeselskap der deltakarane sitt ansvar er begrensa.

3.4 Aksjeselskap (AS)

Reglane om aksjeselskap er regulera i Lov om aksjeselskaper (aksjelova) av 13.06.1997 nr. 44. Selskapet er eit eige rettssubjekt.

Det viktigaste trekket ved aksjeselskapsforma er at aksjeeigarane ikkje heftar for selskapet sine pliktingar anna enn innskoten kapital med mindre det er oppretta avtale som seier noko anna. Eigarane rår ikkje fritt over selskapet sine inntekter og formue.

Aksjekapitalen i eit aksjeselskap må vera på minst kr 30.000,-. Eit aksjeselskap som ikkje greier å oppfylle sine plikter, kan bli teken under konkursbehandling.

Ønskjer eigarane å trekke midlar ut av selskapet, må det skje etter nærare reglar i aksjelova for utdeling av utbyte, nedsetting av aksjekapitalen eller oppløysing av selskapet.

Eit aksjeselskap kan ha ein eller fleire deltakarar. Lovgjevinga set ingen grenser for kven som kan vera aksjonær i eit aksjeselskap. Det kan i eit selskap vera både offentlege og private eigarar.

Selskapsforma kan vera teneleg dersom ein ønskjer ulike grupper av eigarar eller leggje til rette for at fleire, både fysiske og juridiske personar, kan vera eigar. Selskapsforma inneber stor fleksibilitet på eigarsida.

Generalforsamlinga er selskapet sin høgaste organ. Dersom ikkje anna er bestemt utgjer ein aksje ei stemme i generalforsamlinga. Generalforsamlinga kan treffe vedtak i alle selskapssaker dersom ikkje lova gjev avgjerdsmynde til andre organ. Generalforsamlinga kan instruere andre selskapsorgan, omgjera deira avgjerder eller treffe avgjerder i andre selskapsorgan med mindre lov på serskilde område fråtek generalforsamlinga mynde.

Generalforsamlinga vel medlemmer til selskapet sitt styre. Det er gjennom general-forsamlinga aksjeeigarane utøver den øvste mynde i selskapet. Generalforsamlingsvedtak fastsette rammer og gjev nærare reglar for styret. Styret har det overordna ansvar for forvaltning av selskapet og at det blir drive i samsvar med føremål, og innafor ramma av lovgjeving og selskapet sine vedtekter og instruksar fastsett av generalforsamlinga.
Som hovudregel tilset styret dagleg leiar. Styret er dagleg leiar sin overordna. Dagleg leiar skal styre selskapet etter dei planar, retningsliner og prinsipp styret vedtek.

Aksjonæravtaler blir ofte nytta for å detaljere tilhøvet mellom aksjonærane. Aksjonæravtala kan regulere ulike eigarspørsmål som røysterett, fordeling av styreplassar, innsynsrett, innskotsplikt og forkjøpsrett.

Ein aksjonær har ulike rettar i eit selskap avhengig av kor stor del av selskapet vedkomande eig. For ein kommune er det derfor viktig at eigardelen er tilpassa kommunen sitt føremål med selskapet.

Har kommunen strategiske målsettingar for sitt eigarskap, bør kommunen ha kontroll med selskapet ved å eige 50 % eller meir av dei røysteføre aksjane i selskapet. Ønskjer kommunen maksimal kontroll over selskapet, bør kommunen eige selskapet fullt ut. Er eigarskapen av meir finansiell karakter er det ikkje så viktig kor stor del av selskapet kommunen eig.

- 100 % (aksjar og røyster)
  I ein slik situasjon treng ikkje eigaren ta omsyn til rettar og reglar som elles gjeld for å verne dei andre aksjonærane.

- 90 % (aksjar og røyster)
  Dersom ein aksjonær eig over 90 % av aksjane og røystene i eit aksjeselskap, kan vedkomande majoritetsaksjonær tvangsutløyse dei andre aksjonærane i selskapet.

- 67 % (røyster)
  Vedtak om endring av selskapet sine vedtekter føreset minst to tredelar av røystene. Det same gjeld avgjerd om fusjon eller fisjon, vedtak om høgding eller nedsetting av aksjekapitalen, opptak av konvertible lån, vedtak om omdanning og vedtak om oppløysing av selskapet.

- 50 % (røyster)
  Døme på avgjerder som blir fatta med alminneleg fleirtal er val av styremedlemmer, godkjenning av årsrekneskap og vedtak om utdeling av utbyte. Vedtekter og aksjonæravtale kan regulere behov for breiare, men ikkje snevrare tilslutning i slike saker.

- 34 % (røyster)
  Dersom ein aksjonær har meir enn ein tredjedel av røystene, vil denne normalt ha negativ kontroll over mange av dei viktigaste avgjerdene i selskapet. Serleg gjeld det vedtaksendringar.

Kommunen sin økonomiske risiko i høve til eigardel i aksjeselskap er direkte knytt til verdien av aksjekapitalen som kommunen har skote inn. Selskapet sine midlar blir disponera av selskapet sitt styre og dagleg leiar.

Dersom kommunen(-ane) som eigar av selskap ønskjer å ta ut midlar, må det skje etter aksjelova sine reglar om utdeling av utbyte eller fondsemisjon. Utdeling av utbyte til eigarane kan berre bli føreteke etter forslag frå styret og må bli vedteken på generalforsamlinga. Innafor ramma av aksjelova kan det gjennom aksjonæravtale heimlast ytterlegare handlingsreglar for disponering av selskapet sitt overskot. Det er bindande for styret si innstilling og generalforsamlinga sitt vedtak.

3.5 Samvirkeføretak (SA)

Selskapsforma samvirkeføretak (SA) er ei formalisering av dei ulovfesta andelslag, lutlag, partslag, BA osb.

Samvirkeføretaka er ein demokratisk organisasjonsform som byggjer på prinsipp om aktiv brukardeltaking og frivillig og opent medlemskap. Selskapsforma har som hovudføremål å fremme medlemmene sine økonomiske interesser gjennom deira deltaking i verksemda som kjøparar eller tilbydarar av varer eller tenester.

3.6 Stifting

Stiftingar er regulera i "Lov om stiftelser (stiftelsesloven) av 15.06.2001. Lova trådde i kraft frå 01.01.2005.

Ei stifting skil seg frå andre selskapsformer ved at den ikkje har nokon eigarar eller deltakarar. Stifting er sjølveigande. Når ei stifting er oppretta har stiftarane ikkje lenger råderett over verdiane som er overført til stiftinga.

Ved oppretting skal ei stifting ha ein grunnkapital på minst kr 100.000. Jf § 14 i stiftingslova.

Ei stifting kan vera ei eigna organisasjonsform for å løyse bestemte oppgåver som ein ønskjer å skilje ut og gje fullt sjølvstende.

Sidan ei stifting ikkje kan ha eigarar, kan ein kommune ikkje øve påverknad på grunnlag av eigarskap. Det kan vera ei betydeleg ulempe, men samtidig gje mogelegheit til å sikre verdiar under skiftande tilhøve.

Reglane for avvikling av stiftingar er komplekse. Både styret og stiftarane må godkjenne avviklinga. I tillegg er det stilt krav om godkjenning hos Stiftelsestilsynet før den formelle avviklinga kan finne stad.

Ei stifting blir leia av eit styre som er oppnemnd i tråd med vedtektene i stiftinga. Stiftinga må ha eit bestemt føremål. Stifting blir sett på som ueigna dersom kommunen ynskjer noko form for styring, påverknad eller kontroll.

3.7 Interkommunalt samarbeid

Kommunelova regulerar fire former for interkommunalt samarbeid;

- Interkommunalt samarbeid med eige styre (§ 27)
- Administrativt vertskommunesamarbeid (§ 28b)
- Vertskommunesamarbeid med felles folkevald nemnd (§ 28c)
- Samkommune

Interkommunalt samarbeid blir ikkje nærmare omtalt her da det ikkje direkte kjem inn under selskapsorganisering. Interkommunalt samarbeid er likevel eit alternativ til tradisjonell kommunal organisering i etatar/einingar.

4 Hjartdal kommune sitt eigarskap

Aksjeselskap	**Eigardel i %**	**Kommunen sine aksjar**	**Balanseført verdi 2011**
Hjartdal Elverk AS	100,0	500	5 000 000
IRMAT AS	7,2	288	288 000
Vest-Telemark næringsbygg AS		408+270	270 408
Kulturlandskapssenteret AS	23,8	20	50 000
Telemark Næringsfond AS	0,38	20	20 000
Krossobanen AS	0,2	10	10 000
Telemarkreiser AS	0,01	5	5 000
Haukelivegen AS	2,78	1	10 000
E 134 og Rv 36 Telemark AS	2,5	1	10 000
Kommunekraft AS	0,32	1	1 000
Samvirkeføretak	**Eigardel i %**	**Kommunen sine aksjar**	**Innskoten andelskapital**
Biblioteksentralen SA	0,03	1	300
AT Skog BA	0,06	36	68 400
Interkommunale selskap	**Eigardel i %**		**Balanseført verdi/ innskoten kapital**
Telemark kommunerevisjon IKS	0,62		7 431
Telemark kontrollutvalssekretariat IKS *	2,90		14 500
Interkommunalt arkiv Kongsberg IKS	1,24		3 745
Andre	**Eigardel i %**		**Balanseført verdi/ innskoten kapital**
KLP (eigenkapitalinnskot)	Kunde		2 095 216

* Eigarskapen er formelt sett ikkje på plass, men vedtak er fatta.

5 Eigarstrategi

Kommunen bør avklare sin ståstad og sine forventningar til kvart enkelt selskap. Det mest sentrale dokumentet i denne samanheng er vedtektene eller selskapsavtala, og da primært gjennom formulering av formålsparagrafen.

Ein eigar må ha eit klart formål med å investere i eller etablere eit selskap. Å eige er å ville! Det er aldri for seint å utarbeide ein eigarstartegi for eit selskap.

Ein politisk vedteken eigarstrategi bind deltakarane i representantskap og generalforsamling.

Ein eigarstrategi skal innehalde prioriteringar, tiltak og resultatkrav som kommunen ønskjer for det enkelte selskap. På den måten eit selskapa kva dei må gjere for å oppfylle eigarane si målsetting med eigarskapen.

Eigarstrategien skal vere den ytre ramma for selskapet. Innafor denne ramma skal selskapet/styret ha stor handlefridom.

Når eit selskap har fleire eigarar så bør eigarane i fellesskap utarbeide ein eigarstrategi. Dersom eigarane har ulike motiv med eigarskapen kan ei gruppe av eigarar utarbeide ein felles strategi.

5.1 Motiv for eigarskapen

Eigarskapet kan delast i fleire motiv. Dei ulike kategoriane kan bidraga til å tydeleggjera kommunen sine målsettingar med selskapa.

5.1.1 Finansielt motivera eigarskap

Selskap kor motivet og hovudgrunngjevinga for eigarskapet er store mogelegheiter for økonomisk utbytte av innskoten kapital og svært liten økonomisk risiko for kommunen.

5.1.2 Politisk motivera eigarskap

Selskap der motivet og hovudgrunngjevinga for eigarskapen er strategiske val om å posisjonere kommunen/regionen. Verken økonomi, omsynet til tenesteytinga eller liknande ligg som grunngjeving for denne eigarskapskategorien.
.

5.1.3 Effektivisering av tenesteproduksjonen

Selskap der motivet og hovudgrunngjevinga er knytt til at fellesløysingar bidreg til meir effektiv tenesteproduksjon enn å yte teneste sjølv. Sentralt her er å oppnå auka mengde av tenester for dei midlane som er til disposisjon og betre forvaltning av anleggsmidlane.

5.1.4 Samfunnsøkonomisk motivert

Selskap der motivet og hovudgrunngjevinga er knytt til at kommunen gjennom selskapet vil oppnå totalt sett meir samfunnsøkonomisk gunstige resultat eller gjennomføring av oppgåver. Offentleg engasjement og styring i oppgåveløysinga vil stå sentralt i grunngjevinga for denne type selskap.

5.1.5 Regionalpolitisk posisjonering

Selskap der motivet og grunngjevinga er knytt til at det styrker regionen sine mogelegheiter og posisjon til å gjennomføre opgåver i høve til andre regionar og nasjonale aktørar. Her kan òg posisjonering for å utløyse statlege midlar/priorieringar vere ein del av grunngjevinga.

5.2 Selskapsstrategi

Når kommunen har valt å legge ein del av sine verdiar inn i eit selskap medførar dette ein overføring av styringsrett til selskapet. Det er ikkje alle spørsmål knytt til forvaltning av verdiane i selskapet som vedkjem kommunestyret.

Eigarane si oppgåve er å legge dei ytre rammene for selskapet. Selskapet sitt styre og administrasjon har som oppgåve å legge opp verksemdsstrategien og forretningsstrategien innafor eigarstrategien. Summen av dette kallar vi for selskapsstrategien.

Type strategi	Kven vedtek	Hovudspørsmål
Eigarstrategi	Kommunestyret	Skal vi eige verksemda? Kva vil vi med eigarskapen?
Verksemdsstrategi	Styret i selskapet	Korleis skal vi organisere verksemda?
Forretningsstrategi	Administrasjonen i selskapet	Korleis skal vi optimalisere drifta av verksemda?

5.3 Innhald i eigarstrategien

Hjartdal kommune sine eigarstrategiar bør innehalde følgjande:

- Den historiske bakgrunnen for eigarinteressa
- Føremålsparagrafen i selskapsavtala
- Motivet for eigarskapen
- Dei seinare års utvikling i selskapet
- Rammer for selskapet si drift
- Vurdering av framtidig eigarskap
    - Samfunnsmessig nytte av eigarskapen
    - Lønsemd
    - Oppfølgings- og investeringsbehov
    - Verksemda si utvikling og risiko
    - Kapitalbinding

6 Vedlegg – Handlingsplan

Handlingsplanen for Hjartdal kommune sin eigarskap er utforma som eit vedlegg til eigarskapsmeldinga. Årsaka til dette er at sjølve eigarskapsmeldinga legg føringar for eit langsiktig og ideelt eigarskap. Det vil ikkje vere mogeleg for kommunen å etterleve alle føringar i eigarskapsmeldinga frå dag ein. Gjennom ein handlingsplan vil kommunestyre steg for steg bli ein meir bevisst og profesjonell eigar.

Prioriterte oppgåver:

1. Framskaffe, systematisere og samle mest mogeleg informasjon om dei selskapa kommunen har eigarinteresser i.

2. Gjennomføre regelmessige møter i kommunestyret med eigarskap som tema.

3. Utarbeide eigarstrategi for Hjartdal Elverk AS.

7 Vedlegg - Opplysningar og strategi for utvalde selskap

7.1 namn på selskap

Selskapsform:
Organisasjonsnr.:
Forretningskontor:
Adresse:
Telefon:
Nettadresse:
Kontaktperson:

Aksjekapital:
Kommunen sin eigardel

Historisk bakgrunn for eigarskapen:

Formål:

Motiv:

Utvikling i selskapet:

Rammer for drift:

Vurdering av framtidig eigarskap:

Prioriteringar og resultatkrav